

11. Okunev I. Soprzazhenie prostranstva i vlasti: mnogoobrazie likov sovremennoj geopolitiki [Jelektronnyj resurs] / I. Okunev, A. Kuchinov // Mezhdunarodnye processy. – 2013. – №3–4 (34–35). – Rezhim dostupa: www.intertrends.ru/anniversary%20issue/Okunev.pdf

12. Burd'e P. Social'noe prostranstvo i genezis «klassov». Sociologija politiki [Jelektronnyj resurs] / P. Burd'e. – М.: Socio-Logos, 1998. – Rezhim dostupa: <http://bourdieu.name/content/socialnoe-prostranstvo-i-genezis-klassov>

Lepska N. V., PhD in political science, associate professor of the political science department, the doctoral student of Zaporizhzhia National University (Ukraine, Zaporizhzhia), lepskanv@gmail.com

The problem of the conceptualization of space in contemporary socio-political scientific discourse

The concept of space is considered in the article. Its polysemantic character is being gradually consolidated in the socio-political scientific discourse, starting from the origins of the ancient worldview and up to the modern paradigms of geopolitical studies, for example, cultural geography, sacred geography, mythogeography, etc. It is noted that due to the content diversity of the segments of the modern political space and its multidimensionality, the concept of space has also acquired new conceptual interpretations. Attention is drawn to the gradual limitation of the practical possibilities of classical spatial organization theories in studying the specifics of contradictory models of political activity of contemporary political subjects. As a result, the necessity of conceptual renewal of the content of the concepts «space» and «political space» is proved in connection with the dynamic changes in the current state of the political world order.

Keywords: space, spatiality, political space, social space, geopolitical space, geographical space, space exploration.

* * *

УДК 32:316.77

Сакун А. В.,

доктор філософських наук, доцент, Київський національний університет технологій та дизайну (Україна, Київ), gileya.org.ua@gmail.com

Кадлубович Т. І.,

кандидат політичних наук, доцент, Київський національний університет технологій та дизайну (Україна, Київ), gileya.org.ua@gmail.com

Політика інформаційного суспільства як політика скандалу

Висвітлюються проблеми, пов'язані з тенденціями розвитку сучасної політики. Зазначається, що інформаційне суспільство призводить до радикальних змін на всіх його рівнях, інтенсифікується процес медіатизації політики. Політична комунікація використовує різноманітні форми та засоби поширення інформації. Однією з таких форм стає політичний скандал. Робиться спроба проаналізувати скандал як форму політичної комунікації, виокремлено стадії його конституювання, характерні особливості, різновиди. Доводиться, що політика інформаційного суспільства є політикою скандалу.

Ключові слова: інформаційне суспільство, політика, політична комунікація, медіатизація, політичний скандал.

На глобальному порядку денному найважливішим питанням є питання інформації та комунікації [4, с. 196]. Фахівці визнають, що інформаційне суспільство призводить до радикальних змін на всіх його рівнях: технологія, родина, релігія, культура, політика, бізнес, ієрархія, лідерство, системи цінностей, мораль і теорія пізнання. Коли ж змінюється стільки параметрів одночасно, тоді виникають не лише нове суспільство, але й зачатки абсолютно нової цивілізації [9].

Головною причиною політичної напруги в сучасному суспільстві є, за виразом О. Тоффлера, «конфлікт між Другою та Третьою хвилями» [9], оскільки постає

питання контролю за формуванням нової цивілізації, коли світом править медіатизація та віртуалізація. Сучасна людина живе не стільки у реальному світі, скільки у комунікативному просторі, який породжує різноманітні віртуальні факти та складається з образів, іміджів, повідомлень, міфів, стереотипів. Головною цінністю у сучасному світі стає вміння отримувати, обробляти та передавати інформацію, яку реципієнти миттєво отримують за допомогою сучасних електронних засобів зв'язку та мас-медіа та мають змогу обговорювати одні й ті самі теми приблизно одночасно. Особливо швидко поширюються відомості, які вражають та шокують. Такі тенденції характерні й для політичної сфери суспільства, яка останнім часом тлумачиться як сфера політичної комунікації. При цьому суб'єкти політики перетворюються на суб'єктів комунікативного процесу, а система політичної комунікації дедалі більше ускладнюється, змінюється її рівень та якість, з'являються нові форми, види та засоби. Формами політичної комунікації стають, наприклад, пародія, скандал, реклама, ток-шоу тощо. Тому дослідження проблем політичної комунікації, зокрема, її нових форм, в інформаційному суспільстві стає вкрай важливим і актуальним.

Сучасна наукова література [1; 2; 5; 7; 10; 11; 12; 14; 15] звертає увагу на роль скандалу у політиці: у сучасних демократіях, у взаєминах влади та медіа, розглядає його як механізм перерозподілу, контролю та боротьби за владу, як особливий тип соціального конфлікту, як індикатор стану публічної сфери, спосіб формування громадської думки.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Але скандал не розглядається в якості форми політичної комунікації, хоча стає тим феноменом, інформаційним явищем, яке формує політичний процес, оскільки є способом досягнення політичного впливу та влади.

Метою статті є показати, що політика інформаційного суспільства стає політикою скандалу, а сам він є однією з форм політичної комунікації.

Політична комунікація в інформаційному суспільстві посідає провідне місце, оскільки саме тут відбувається передача інформації від комунікатора до аудиторії й навпаки, за допомогою різноманітних форм та засобів повідомляється про події, факти, зміни у житті, певні точки зору. Науковці вирішують проблему теоретичного осмислення політичної комунікації як феномену, який актуалізує інтереси, потреби, світоглядні орієнтири та цінності учасників інформаційної взаємодії, що виявляються через політичні програми та державні законодавчі акти, заяви політичних лідерів, телепередачі, газетні тексти тощо.

Політична комунікація стає тією сферою, де функціонують усі політичні суб'єкти, вона формує «порядок денний», артикулює інтереси різноманітних учасників політичного процесу, аналізує політичні ситуації, організує обговорення актуальних проблем, є експертом тактики діяльності органів влади. Її метою є виявлення, дискусійне обговорення найбільш важливих для суспільства проблем з подальшим визначенням можливих, припустимих методів їх вирішення спільними зусиллями влади й суспільства. Політична комунікація залучає людину до подій політичного життя: в аналітичних матеріалах преси надаються та

роз'яснюються відомості щодо головних прав, свобод та обов'язків сучасного громадянина; телевізійні аналітичні програми, ток-шоу, інтерактивні передачі роблять людину причетною до обговорення тієї чи іншої проблеми, їй надається змога висловлювати свої думки у прямому ефірі. Все це відповідає ознакам інформаційного суспільства.

Однією з проблем політичної комунікації інформаційного суспільства є медіатизація політики – процес, коли політичне життя переміщується в символічний простір засобів масової інформації. Тому сучасний комунікативний дискурс набуває форми «маскараду» вільних дебатів [13, с. 195]. Інформація стає товаром, засоби масової комунікації перетворюються на комерційні підприємства, орієнтовані на прибуток, які «підштовхують аудиторію до безперервного споживання» [13, с. 192]. Процес медіатизації робить політику дедалі публічнішою, політика розширює свою експансію, «політизує» суспільство. Елізабет Ноель-Нойман навіть вивела правило: «той, хто не знаходить своєї думки в масовій комунікації, той мовчить» [8, с. 53], «те, про що не повідомляється, не існує...» [8, с. 213]. Для політиків воно має звучати так: той, хто не присутній у масовій комунікації (або той, хто не дуже публічний), того немає в політиці.

Тому для «присутності» в політиці, для створення власної публічності політичні актори використовують різноманітні засоби та форми політичної комунікації. Однією з таких форм політичної комунікації інформаційного суспільства стає політичний скандал.

«Політика скандалу, – вважає М. Кастельс, – стала більш типовою формою боротьби за владу, ніж впорядкована політична боротьба, яка відповідає нормам держави» [5, с. 277].

Слово «скандал» походить від грецького та має значення «пастка, перешкода» а також «спокуса, прикрість». Сучасна українська лінгвістика тлумачить слово «скандал» як «подію, випадок, які набувають широкого розголосу й ставлять в незручне становище його учасників» [6, с. 264].

Більшість аналітиків вважають, що використання скандалів у політиці зростає. Так, Б. Гінзберг та М. Шефтер пишуть: «Замість того, щоб спрямовувати зусилля на конкуренцію за голоси виборців, політичні сили, які протидіють, стали покладатися на такі засоби інституціональної боротьби, як розслідування в конгресі, сенсаційні повідомлення в медіа, судові розслідування...» [5, с. 278].

Німецькі дослідники, зокрема Ш. Буркхардт, звертаючи увагу на збільшення випадків використання скандалів у медіатизованій політиці, вказують на етапи медіатизації скандалу: суто скандал (без медійного висвітлення), медіатизований скандал, коли в засобах масової комунікації є лише повідомлення про нього; медійний скандал, створений медіа [11, с. 133], коли «дискурс про скандалізоване та прихована в ньому актуалізація нормативних ціннісних уявлень здійснюється всередині комплексної медійної публічності та її часткової публічності» [11, с. 134].

Причинами збільшення кількості випадків використання скандалів у політичному житті (за М. Кастельсом) є трансформація медіа, трансформація політики та специфіка медіаполітики. Появі скандалу в політичному

полі сприяють (за Д. Томпсоном) «медійні зміни, ... політичні переломи, прискорена зміна цінностей та обмежена політична поляризація» [15, с. 31]. «Скандал може стати скандалом, – зазначають Дж. Ньюелл та Дж. Гаррард, лише тоді, коли події, що стали його причиною, мають символічне значення або ж є проявом певної проблеми, яка турбує все суспільство» [12].

Однією з причин «скандалізації» політики є недовіра суспільства до владної еліти, постійні ідеологічні, етичні, соціальні та інші суперечки та протиріччя, – вважають Дж. Ньюелл та Дж. Гаррард [12]. А. Марковітц й М. Силверстейн [14] зазначають, що політичні скандали можливі лише в ліберальних суспільствах – при тоталітарних та авторитарних режимах у суспільства або немає шансів дізнатися правду про владну еліту, або засоби масової інформації не мають можливості занести цю подію до «порядку денного».

Об'єктом скандалу може виступати явище, подія або людина – політичний лідер, високопоставлений чиновник, представник влади, депутат, політична подія.

Проаналізувавши наукову літературу [1; 2; 5; 7; 10; 11; 12; 14; 15], можна назвати головні риси політичного скандалу. Ними є емоційність, стислість, сенсаційність, неочікуваність та видовищність. Ці характеристики роблять скандали зручними формами подачі інформації в інформаційному суспільстві, допомагають медіа формувати «порядок денний», роблять політику політикою скандалу.

Якщо проаналізувати скандал як форму політичної комунікації, то можна простежити роль скандалу як на рівні соціуму в цілому, так і на рівні індивіда.

На рівні соціуму скандал є одним з провідних засобів передачі інформації. В інформаційному суспільстві ціниться не якість інформації, а її кількість. Скандал стає орієнтиром та способом виокремити подію з безперервного потоку інформації, оскільки прискіпливу увагу привертає лише гучна, несприятлива подія, яка шокує та порушує очікування суспільства. Сучасні мас-медіа надають перевагу повідомленням у формі скандалу, оскільки прагнуть подати велику кількість інформації в стислому та спрощеному вигляді. Цій вимозі повністю відповідає перше повідомлення про скандал. Це – гранично стисла, емоційно забарвлена, проста для сприймання інформація, яка є привабливою для аудиторії. Так починається конституювання політичного скандалу (перша стадія – за Ф. Бьошем [10, с. 9]). При цьому реципієнти, аудиторія розуміють, що сталася подія, яка порушує суспільні норми. Під суспільними нормами в даному випадку розуміються моральні норми, закони, зразки поведінки, рольові очікування, діючі стандарти.

Другою стадією конституювання політичного скандалу (за Ф. Бьошем [10, с. 9]) є його викриття. На цій стадії точаться дискусії, подану інформацію коментують та інтерпретують. В українському медіа просторі це відбувається за допомогою популярних телепродуктів «Стоп корупція» (5 канал), «Совершенно секретно» (2+2), «Свобода слова» (JCTV), «Право на владу» (1+1), «Чорне дзеркало» (Інтер), «Гроші» (1+1), «Люстратор» (2+2), «Антизомбі» (JCTV), «Секретний фронт» (JCTV), «Інсайдер» (JCTV), «Більше, ніж правда» (JCTV), «Акцент» (5 канал), «Громадянська оборона» (JCTV) тощо. Всі вони викликають великий інтерес громадян, мають високі рейтинги та висвітлюють і обговорюють

найгучніші скандали сучасності. Висвітлення скандалу відбувається, як правило, за допомогою інтенції, тобто системи доказів. Документи та свідчення вважаються природними доказами. Вони є найоб'єктивнішими, оскільки апелюють за допомогою емпіричних знань, фактів та документів. Штучні докази можуть звертатися до логосу (логічні докази), пафосу та етосу. Докази, які звертаються до пафосу, базуються на залученні почуттів, пов'язані з обіцянками, застереженнями або погрозами. Докази, що спрямовані до етосу, апелюють до етичних норм та пов'язані з прийняттям або засудженням певної поведінки.

Інтерпретація скандалу, об'єктом якого виступає явище чи подія, викликає суспільну потребу вирішити певну проблему. До обговорення залучаються експерти, представники влади, формуються групи інтересів та тиску тощо. Якщо в центрі скандалу індивід – політичний діяч, депутат, чиновник, то він сприймається як «ворог» суспільства, проти якого потрібно боротися. Громадська думка, як правило, засуджує фігурантів скандалу, обурюється зафіксованим порушенням норм та правил.

Скандал порушує зразки політичної поведінки, нівелює політичну культуру суспільства, стає загрозою для соціальних цінностей. Але жваве обговорення нагальної проблеми, зростання обурення широкою аудиторією викликає позитивні процеси у суспільстві: його консолідацію, формування суспільної згоди у формі громадської думки. Тим самим у суспільстві підтримуються існуючі норми та владні відносини, забезпечується спадковість та послідовність розвитку суспільства, оскільки громадськість групується навколо традиційних для цього суспільства норм та правил. Скандал відображає прагнення громадськості скорегувати порушення, повернутися до суспільної норми. Певною мірою скандал може мобілізувати суспільство на вирішення нагальних проблем.

Громадське обурення і є (за Ф. Бьошем [10, с. 9]) третьою стадією конституювання політичного скандалу.

Скандали, зокрема політичні, мають властивість відволікати увагу суспільства від важливих соціальних проблем, які вимагають вирішення, а тому стають зручним знаряддям зниження соціальної напруги.

На рівні індивіда скандал виконує інформаційну функцію, оскільки задовольняє потребу людини в інформації про «важливих» осіб у політиці, повідомляє про події та умови життя, «опускає» політиків на «грішну землю», надає змогу прийняти певне рішення (наприклад, при голосуванні). Як би це дивно не звучало, але скандал сприяє особистісній ідентифікації. Людина порівнює власні особистісні цінності з тими, які були порушені, зважує всі факти та вирішує, що вона краща «цих брудних політиків». Через скандали отримуються також відомості про зразки поведінки, які засуджуються суспільством (наприклад, корупція).

За допомогою скандалу на рівні індивіда відбувається задоволення потреби у співчутті, емпатії. Підсилюється розуміння людиною самої себе (через внутрішні діалоги та спілкування з іншими). Звичайно, інформація, подана у вигляді скандалу, сприймається як негативна. Але, як зазначає В. І. Жельвіс, «негативні ... сторони буття сприймаються людиною більш гостро, ніж позитивні...», які розглядаються як природні, нормальні, а тому менш емоціогенні» [3, с. 26].

Скандали у політиці формують основу для діалогу, для соціального спілкування, допомагають співставити власну рольову поведінку із зазначеною та скорегувати її. А також вони виконують функцію розваги та насолоди. Це і емоційна розрядка, і заповнення вільного часу, і отримання задоволення. А подекуди й сексуального збудження.

Сучасні дослідники скандалу (А. Марковіц і М. Силверстейн [14]) розрізняють 2 типи політичних скандалів: процедурні та реальні.

Процедурні скандали виникають в результаті неправильних дій державних структур і є важливими для держави. До процедурних можна віднести скандали, які викривають кримінальні зв'язки політичної системи, наприклад, незаконне фінансування політичних партій. Процедурними можна вважати й скандали з використанням фізичної сили в парламенті, які створюють негативний образ законодавчого органу, підриваючи його репутацію.

Реальними скандалами є висвітлення результатів особистого життя політиків, державних діячів, високопоставлених чиновників, які суперечать загальноприйнятним нормам поведінки. Ці скандали привертають більше уваги ніж процедурні.

Продовжуючи типологізацію політичних скандалів, необхідно зазначити, що скандали у політиці можуть бути реальними та штучно створеними. Останні покликані знищити політичних опонентів, стати засобом «чорного піару».

З іншого боку, сам політик здатен створити навколо себе скандал, щоб привернути увагу до своєї персони. В цьому випадку увага привертається для створення позитивного образу та підвищення вірогідності визнання. Герой скандалу не лише опиняється в центрі уваги, але навмисно створює певний, бажаний для нього образ активного політика, який діє та здатен захищати власні принципи. Скандал стає способом показати виборцям, що політик щось робить.

За спрямованістю скандали можна поділити на ті, що дискредитують політичного опонента, «виключаючи можливе вираження розуміння та вибачення» [7, с. 51], та ті, які здатні підвищувати популярність політика.

«Скандалізації» політики сприяє низка факторів. По-перше, розвиток техніки та технологій лише політичних лідерів та державних діячів особистого життя, робить їх відкритими для суспільства. Їх поведінка підпадає під постійне око цифрових пристроїв, мобільних телефонів, які надають можливість миттєво поширювати інформацію мережею Інтернет. По-друге, новітня Інтернет-комунікація дозволяє збирати інформацію з будь-яких джерел. Тому звинувачення та викриття стають повсякденністю. По-третє, ці новини поширюються миттєво та викликають негайну реакцію аудиторії, відкриті громадські дебати.

Звичайно, ці тенденції є наслідком медіатизації політики, тобто перенесення її у символічний простір медіа, коли змінюється сутність політичних інститутів, владних відносин, зростає роль персони в політиці. Відбувається персоналізація політики, коли політик стає для звичайного громадянина «значимим іншим», особистістю, за вчинками якої звіряють власні, чії вказівки виконуються, той, хто має емоційну привабливість, авторитет та стає об'єктом наслідування.

Посилюється тенденція громадян покладатися на особистісні характеристики лідерів [5, с. 280]. Тому політики, що є центральними дійовими особами у скандалах, роблять новини гострішими, оскільки «скандали підривають право, надане їм громадянами, на делегування повноважень» [5, с. 280], а сама політика стає політикою скандалу.

Скандал «підсилює резонанс» [7, с. 51] певної політичної події, призводить до дискредитації, зниження популярності політичного опонента, або, навпаки, може стати способом підвищення популярності політика.

У великих кількостях скандали спричиняють збитки репутації влади та знижують рівень довіри до неї, підривають віру в компетентність політиків, демократичні інститути. Скандали в змозі поляризувати громадську думку та розколоти суспільство на декілька групвань, а значить зумовити виникнення та ескалацію конфліктів у суспільстві, дестабілізувати його. В цьому полягає деструктивність політичних скандалів.

Якщо розглядати скандал в руслі конфліктологічного підходу, то виникає можливість вказати на його конструктивні сторони. Скандали викривають недоліки в політичному житті суспільства, артикують проблеми, консолідують громадськість на боротьбу з ними, формують більш глибоке розуміння проблеми, залучаючи суперечливі погляди та думки. Тобто вони здатні певним чином «очистити» політику.

Підтвердженням факту залучення скандалу до політики, використання його в якості форми політичної комунікації є поява політичних ток-шоу та різноманітних передач на телебаченні, публікуються матеріали та коментарі у мережі Інтернет, друкуються статті у пресі. Зокрема, український медіа простір насичений різноманітними скандальними повідомленнями кожного дня. Подача інформації у формі скандалу стає пріоритетною, незважаючи на власника каналу та його політичні уподобання. Політика не лише медіатизується, але й відбувається її «скандалізація».

Скандал перетворюється на популярну форму політичної комунікації, а сама політика стає політикою скандалу.

Висновки. Метафора «суспільство скандалу» відображає одночасно поширеність скандалу у сучасній культурі та готовність самого суспільства відповідати скандалом на кожну подію. Скандальність сучасного суспільства та його політичної сфери відображає не їх деградацію, а саму інтенцію суспільства усвідомлювати те, що відбувається [1, с. 50]. Скандал стає звичною схемою отримання інформації.

Перспективами подальших досліджень. Наукова література не надає однозначної оцінки демократичного потенціалу скандалу, необхідно диференціювати погляди на скандал як форму політичної комунікації, більш ретельно проаналізувати його конструктивні та деструктивні функції.

Список використаних джерел

1. Волинская А. Г. Скандал как субверсивная практика [Текст]: препринт WP20/2014/01 / А. Г. Волинская; Нац. исслед. ун-т «Высшая школа экономики». – М.: Изд. дом Высшей школы экономики, 2014. – 60 с. – (Серия WP20 «Философия и исследования культуры»).

2. Дмитриев В., Сычев А. А. Скандал. Социологические очерки: [монография] / А. В. Дмитриев, А. А. Сычев. – М.: ЦСП и М, 2014. – 323 с.

3. Жельвис В. И. Эмотивный аспект речи. Психолингвистическая интерпретация речевого воздействия [Текст] / В. И. Жельвис. – Ярославль: ЯГТИ им. К. Д. Ушинского, 1990.

4. Зернецька О. Геополітика комунікацій трансформація функцій і статусів головних акторів у сфері глобального управління комунікацією [Текст] // Зернецька О. В. // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса ВНАН України. – 2014. – №2 (70). – С.195–216.

5. Кастельс М. Власть коммуникации [Текст]: учеб. пособие / М. Кастельс; пер. с англ. Н. М. Тылевич; под науч. ред. А. И. Черных; Нац. исслед. ун-т «Высшая школа экономики». – М.: Изд. Дом Высшей школы экономики, 2016. – 564, [4] с. – (Переводные учебники ВШЭ).

6. Короткий тлумачний словник української мови: Близько 6750 слів / Під ред. Д. Г. Гринчишина – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: Рад. шк., 1988. – 320 с.

7. Луман Н. Реальность массмедиа. Образ общества [Текст] / Никлас Луман. – М.: Практикс, 2005. – 256 с.

8. Ноэль-Нойман Э. Общественное мнение. Открытие спирали молчания [Текст] / Элизабет Ноэль-Нойман; Пер. с нем. / Общ. ред. и предисл. Мансурова Н. С. – М.: Прогресс-Академия, Весь Мир, 1996. – 352 с.

9. Тоффлер Э. Создание новой цивилизации. Политика третьей волны [Текст] / Элвин и Хейди Тоффлер [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.google.com.ua/url?url=http://infoboom.univ.kiev.ua/files/Toffler.doc>

10. Bösch F. Öffentliche Geheimnisse. Skandale, Politik und Medien in Deutschland und Großbritannien 1880–1914. – München: Oldenbourg, 2009.

11. Burkhardt S. Skandal, mediatisierter Skandal, Medienskandal: Eine Typologie öffentlicher Empörung // Skandale: Strukturen und Strategien öffentlicher Aufmerksamkeit ser zeugung / Bulkow K., Petersen Ch. (Hrsg.). – Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2011.

12. Garrard John; Newell James L. (editor). Scandals in Past and Contemporary Politics. Manchester University Press. – 2006. – 242 p.

13. Habermas J. The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry into a Category of Bourgeois Society. – Cambridge: Polity Press, 1962.

14. Markovits A. S., Silverstein M. The politics of scandal. Power and process in liberal Democracies. – New York, 1988.

15. Thompson J. B. Political Scandal. Power and Visibility in the Media Age. – Cambridge: Polity, 2000.

References

1. Volynskaja A. G. Skandal kak subversivnaja praktika [Текст]: preprint WP20/2014/01 / A. G. Volynskaja; Nac. issled. un-t «Vysshaja shkola jekonomiki». – М.: Изд. дом Vysshjej shkoly jekonomiki, 2014. – 60 s. – (Serija WP20 «Filosofija i issledovanija kul'tury»).

2. Dmitriev V., Sychev A. A. Skandal. Sociologicheskie ocherki: [monografija] / A. V. Dmitriev, A. A. Sychev. – М.: CSP i M, 2014. – 323 s.

3. Zhel'vis V. I. Jemotivnyj aspekt rechi. Psiholingvisticheskaja interpretacija rechevogo vozdeystvija [Текст] / V. I. Zhel'vis. – Jaroslavl': JaGTGI im. K. D. Ushinskogo, 1990.

4. Zernec'ka O. Geopolityka komunikacij transformacija funkcij i statusiv glavnyh aktoriv u sferi global'nogo upravlinnja komunikacijju [Текст] // Zernec'ka O. V. // Naukovi zapysky Instytutu politychnyh i etnonacional'nyh doslidzhen' im. I. F. Kurasa VNAN Ukrainy. – 2014. – №2 (70). – S.195–216.

5. Kastel's M. Vlast' kommunikacii [Текст]: ucheb. posobie / M. Kastel's; per. s angl. N. M. Tylevich; pod nach. red. A. I. Chernyh; Nac. issled. un-t «Vysshaja shkola jekonomiki». – М.: Изд. Дом Vysshjej shkoly jekonomiki, 2016. – 564, [4] s. – (Perevodnye uchebniki VShJe).

6. Korotkyj tлумachnyj slovnyk ukrai'ns'koi movy: Blyz'ko 6750 sliv / Pid red. D. G. Grynchyshhyna – 2-ge vyd., pererob. i dopov. – К.: Rad. shk., 1988. – 320 s.

7. Luman N. Real'nost' massmedia. Obraz obshhestva [Текст] / Niklas Luman. – М.: Praxis, 2005. – 256 s.

8. Nojel'-Nojman Je. Obshhestvennoe mnenie. Otkrytie spirali molchanija [Текст] / Jelizabet Nojel'-Nojman; Per. s nem. / Obshh. red. i

predisl. Mansurova N. S. – M.: Progress–Akademija, Ves' Mir, 1996. – 352 s.

9. Toffler Je. Sozdanie novoj civilizacii. Politika tret'ej volny [Tekst] / Jelvin i Hejdi Toffler [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <http://www.google.com.ua/url?url=http://infoboom.univ.kiev.ua/files/Toffler.dos>

10. Bösch F. Öffentliche Geheimnisse. Skandale, Politik und Medien in Deutschland und Großbritannien 1880–1914. – München: Oldenbourg, 2009.

11. Burkhardt S. Skandal, mediatisierter Skandal, Medienskandal: Eine Typologie öffentlicher Empörung // Skandale: Strukturen und Strategien öffentlicher Aufmerksamkeit ser zeugung / Bulkow K., Petersen Ch. (Hrsg.). – Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2011.

12. Garrard John; Newell James L. (editor). Scandals in Past and Contemporary Politics. Manchester University Press. – 2006. – 242 p.

13. Habermas J. The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry into a Category of Bourgeois Society. – Cambridge: Polity Press, 1962.

14. Markovits A. S., Silverstein M. The politics of scandal. Power and process in liberal Democracies. – New York, 1988.

15. Thompson J. B. Political Scandal. Power and Visibility in the Media Age. – Cambridge: Polity, 2000.

Sakun A. V., Doctor of Philosophy, Associate Professor, Kyiv National University of Technology and Design (Ukraine, Kyiv), gileya.org.ua@gmail.com

Kadlubovych T. I., Candidate of Political Sciences, Associate Professor, Kyiv National University of Technology and Design (Ukraine, Kyiv), gileya.org.ua@gmail.com

The policy of information society as the policy of scandal

The article highlights the problems associated with the trends of modern politics. It is noted that the information society leads to radical changes at all its levels, the process of policy mediatization is intensified. The political communication uses a variety of forms and means of dissemination of information. One of such forms becomes a political scandal. Attempts to analyze the scandal as a form of political communication are made, stages of its construction, characteristics, varieties are selected. It is proved that the policy of the information society is the policy of scandal.

Keywords: information society, policy, political communication, mediatization, political scandal.

* * *

УДК 323.21

Карпак О. М.,
кандидат політичних наук, доцент
кафедри політології та права, Ніжинський
державний університет ім. М. Гоголя
(Україна, Ніжин), kama21@ukr.net

Політична адаптація особистості в умовах перехідного суспільства

Охарактеризовано особливості політичної адаптації особистості до політичних процесів сучасного українського суспільства в перехідний період від авторитаризму до демократії, подальші перспективи взаємовідносин особистості з державою, політичною владою. В інституційному аспекті розвитку концепції адаптації виявлена визначальна роль і значущість чинників (внутрішніх, зовнішньополітичних), інститутів політичної системи обумовлюючих характер політико–адаптивних відносин у суспільстві.

Розкрито специфіка зображення адаптації в умовах конфліктних і суперечливих задійвань особистості з політичною системою, державою з 2012 по 2017 роки.

Теоретичні і практичні результати дослідження підтверджуються використанням емпіричних даних, що дозволило визначити змістовну сутність політико–адаптивного процесу на особистісному рівні, об'єктивно проаналізувати особливості, динаміку розвитку процесу політичної адаптації у сучасному суспільстві.

Досліджено чинники, які гальмують, перешкоджають процесу адаптації громадян до сучасних суспільно–політичних умов, серед них це: соціально–політична нестабільність в країні, соціально–економічний стан населення, політична неефективність інститутів влади, низький рівень довіри громадян

до влади, незначний особистісний вплив на прийняття політичних рішень. Факторний аналіз адаптивного процесу на особистісному рівні показує, що соціально–економічні питання є найважливішими чинниками, впливаючими на адаптованість громадян і особистості, і свідчать про патерналістські орієнтації громадян стосовно інститутів влади, держави в задоволенні її реалізації власних потреб і інтересів.

Проведене дослідження дає можливість стверджувати, що з врахуванням вказаних чинників, тенденції політико–адаптивного процесу, переважною є вимушена (короткотермінова) адаптація особистості, як початкова необхідна умова формування довгострокової соціально–політичної адаптації. Доводиться констатувати новітню історичну закономірність і обумовленість соціально–політичних суперечностей в Україні між інтересами, потребами держави, фінансово–промислових груп, суспільства і особистості, що не сприяє здійсненню ефективної, соціально–продуктивної політичної адаптації в суспільстві.

Ключові слова: адаптація, дезадаптація, інститути влади, політична нестабільність, політичні/економічні чинники, рівень адаптованості, диспозиційність влади, репрезентативне опитування, соціально–політичні орієнтації, електоральні настрої, індекс суспільного благополуччя, індекс індивідуального благополуччя, довіра соціальним інститутам.

Розгляд адаптивних відносин особистості з політичною владою в умовах демократичних перетворень в Україні передбачає відповідний аналіз практичної взаємодії її як з істотними елементами політики, так і готовність особистості активно відстоювати власні інтереси. Виникає першочергове завдання – розкрити процес політичної адаптації особистості в умовах формування правової держави з тією метою, щоб позначити подальші перспективи взаємодії, визначити роль і значущість особистості вже в системі політичних відносин.

Проте слід відзначити той факт, що політико–адаптивні дії особистості відбуваються в даний час лише за умов первинного формування соціальної (у тому числі і політичної) структури українського суспільства. Крім того, що відбувається процес формування різних соціальних груп, верств, утворення соціальних організацій і інститутів відповідно до вимог нових ринкових відносин, на суспільство впливають кризові явища, що намітилися в світовій практиці. В умовах такої соціальної і особливо політичної нестабільності в державі, особистості складно адаптуватися до конкретних політичних явищ і процесів (хоча не адаптуватися вона не може), і її адаптивні наміри в основному орієнтовані на загальнозначущі демократичні політичні цінності.

На наше переконання, це всього лише перший етап в адаптації особистості, і лише з подальшою стабілізацією суспільно–політичного життя можливий перехід її до вищого якісного етапу адаптації, коли вона, засвоївши ті або інші цінності демократичного життя суспільства, може орієнтуватися в адаптивних діях на діяльність різного роду соціально–політичних груп, організацій, установ та інститутів. У такому разі адаптивні дії особистості матимуть предметний, практичний характер. Ця думка знаходить своє підтвердження в працях провідних українських та зарубіжних політологів А. С. Лобанова, С. А. Макеєва, Є. А. Макозника, О. М. Бондаренко, І. О. Вороніна, Т. О. Дворцоваї, В. В. Дубініна, О. С. Резніка, Л. Л. Шпак, О. Г. Злобіної, В. О. Тихоновича, К. Ф. Лахової, Р. Мертона та інших.

При цьому необхідно підкреслити, що політологічний аналіз процесу адаптації особистості в політиці в сучасних умовах має деякі відмінні особливості від соціологічного, оскільки розглядає особистість не як елемент соціальної структури суспільства в цілому, в системі міжгрупового соціального задійвання в системі відносин (особистість – соціальна група, особистість